

על הכלכלה של האכזבה

מדוע כה רבה האכזבה סביבנו? איך אפשר להסביר אכזבה? מהו טבעה הפוליטי של האכזבה? ארטוראס טרסקינאס כותב עבור תווה על רעיון האכזבה, בעקבות *Bjaurūs jausmai* ספרו שיצא לאור לא מזמן בשיתוף עם אדומס דנוסוויציוס, העוסק ברגשות מכוערים/שליליים.

מאמר מאת ארטוראס טרסקינס אפריל 25, 2021

החיים נדמים לאוסף של תמונות יחידות. אתה שוכב כל היום במיטת מתכת שחורה, תחת שמיכת משי שחורה. לא רוצה לקום. התריסים מוגפים, למרות שבחוץ חושך בכל שעה של היום הקצר של פברואר.

מה אתה מרגיש? לרוב זו אכזבה שעוטפת את החדר ונמסכת ברדיאטורים הצבועים מחדש ובדלתות העץ הצהובות. עירוב הסגנונות של האכזבה: חיי היום-יום נשחקים בהדרגה עד שמשהו בלתי צפוי קורה. ועד אז, אתה חולם להימלט, לשכוח, לעזוב, לזמן קצר לפחות, את המלון החורפי הזה, להביס לרגע את הדמדומים המקיפים אותך.

זה אולי נאיבי לתהות מדוע כה רבה האכזבה סביבנו. לעתים קרובות איננו מצליחים להסתיר את אכזבתנו מהמדינה, מהמשלה, מאהבתנו הראשונה או השנייה, מידידות ארוכת שנים – יום אחד אנו מבינים שכל אלה אינם מספקים אותנו מבחינה רגשית. בנוסף לאכזבות הגדולות האלו, אנו חווים אכזבות פעוטות בכל יום: ספר מאכזב שזנחנו אחרי כמה דפים, אוכל מאכזב שהגיע במשלוח הביתה, ואנו אפילו מאכזבים את עצמנו בחוסר יכולתנו לכתוב ולו הודעת טקסט אחת ביום.

ייתכן שאל מול כל האכזבות שטורדות את דמיונו עלינו לשאול את עצמנו מהו סגנון האכזבות שלנו ואיך אנחנו מבטאים אותו. הרי האכזבה, כמו שמחה, היא פוליטית מאחר שהיא משקפת את המציאות החברתית, הפוליטית וההיסטורית שלנו: נהיה מי שנהיה – אופטימיסטים או ריאליסטים דיכאוניים – אנו חשים שאנו מחויבים למציאת הסביבה המתאימה לנו שבה נוכל לשגשג עם כמה שפחות ייאוש.

תגובות רגשיות, כולל אכזבה, סובבות, זורמות ומכוונות אותנו אל מטרות, ואפילו יוצרות תחושה של ערפול חושים. הן יוצרות כלכלות רגשיות שונות. לורנס גרוסברג (Grossberg) מציין שכלכלות רגשיות "מתרגמות מאבקים רגשיים למערכת מצומצמת של מבנים",¹ שגורמת להם להיות או לא להיות חשובים בעינינו.

שרה אחמד (Ahmed) טוענת, תוך דיבור על הכלכלה הרגשית של שנאה, שרגשות אינם מתקיימים בתוכנו או בשלטים או בסחורות אלא נוצרים רק כהשפעות של תפוצתם. מה שאחמד מנסה לומר הוא ששנאה כרגש או כתגובה רגשית אינה מוכלת בתוכנו אלא נעה בין סובייקטים, מחברת או מפרידה ביניהם. היא משתמשת במושג 'כלכלה' כדי להדגיש ש"רגשות נעים ומופצים ברחבי השדה החברתי אך גם הנפשי".² באותו אופן שבו אחמד כותבת על שנאה אפשר גם לדבר על אכזבה, שאינה שוכנת רק אצל סובייקט אחד אלא הופכת אותו לנקודת קצה בתוך המערכת.³

img062.jpg

ללא כותרת, 2020
נייר מצופה A4
© אדומס דנושביציוס

[2] [img295.jpg](#)

איך אפשר להסביר אכזה? כמו רגשות אחרים, האכזה מתהווה כאשר אנו מרגישים שאין לנו שליטה בדבר שהשקענו בו מאמץ, אנרגיה וזמן. אנו חווים אכזה כבת לווייה בלתי נמנעת לכשלונותינו. אולם רק כאשר כישלון גישה שלילית מופיעים והופכים למבוי סתום שנחוה כתסמין של משבר בלתי נמנע, אנו מוצאים את עצמנו בתוך מציאות חברתית מצטמצמת ומתמוטטת.

האופי הפוליטי של האכזה נתמך גם על ידי העובדה שהמערכת החברתית-פוליטית שבה אנו חיים (אפשר לכנותה קפיטליזם, פוסט-קפיטליזם, או קפיטליזם רגשי שמשמש ברגשות כדי ליצור השפעה כלכלית) מצליחה להקצות לנו כמויות שונות של אכזה. אכזה רבה מדי עלולה להוות איום על אמונתנו שהעמל היום-יומי הוא הגיוני, שאפשר ללמוד מטעויות, ושחלומותינו הכושלים הם רק התייחסות קלושה לשורה של מקרים ותאונות. ומנגד, אכזה רבה מדי עלולה לעלות ביוקר לאלה שרוצים לשלוט בנו ולשמר את השיטה כפי שהיא עכשיו.

לעתים קרובות, אנשים מאוכזבים חשים מוצפים בכעס, בזעם ובשנאה – רגשות אלה הנם התוצאה הצפויה של האכזה. בהיבט זה, אכזה יכולה לשמש כמכשיר אבחוני להצבעה על הטראומות החברתיות, הנזק הנפשי המתמשך והאומללות שלנו.

מהי ההוכחה לאבחון זה? שיטות ברשתות החברתיות וקריאה בתגובות לדיווחים וחדשות מראה עד כמה קל להבחין שאכזה הפכה להיות תסמין כרוני: בגלל אכזה מחיינו אנו מטביעים את עצמנו בצורות שונות של תוקפנות, חוגגים את כוחנו לפגוע ולהרגיש רע – וכל זה נעשה רגיל כמו לחוש כעס, דאגה, עצב או תסכול.

האם האכזה מניעה אותנו לפעולה פוליטית? מסופקני. אולי זה נראה מוזר, אבל אכזה היא אחד מהרגשות שלא רק גורמים לנו להרגיש רע, היא גם חונקת את המוטיבציה הפוליטית. לפעמים הפגיעה שנגרמה היא רק פגיעה, והאדישות והפסיביות שמלוות את האכזה אינן נוטות להניע מאבקים קולקטיביים חדשים. המאוכזבים מעדיפים לרבוץ במיטת ברזל שחורה כשעיניהם נעוצות בדלתות עץ צהובות.

שלא כמו כעס או זעם, האכזה בדרך כלל, אם כי לא תמיד, פוגעת ביכולת להיות פעיל. במילים אחרות, במקום לבקש פתרונות קולקטיביים, אנשים מאוכזבים, פגיעים וצייטניים מנסים שיטות טיפול, מצטרפים לתוכניות של שְׁלֹמֹת אישיות, ומתענגים בתרגולי פנטזיות של רגיעה. הנורמליות הניאו-ליברלית המבוססת על נרטיבים מדומיינים של הצלחה אישית וניידות חברתית תורמת לאינדיבידואליזציה הזאת כאשר היא הופכת בעיות כלכליות וחברתיות לבעיות רגשיות בלבד: "אם אתה רוצה לשנות את העולם, ראשית שנה את עצמך".

לאכזה אין תאריך תפוגה. חיים מאוכזבים מתקיימים במצב תמידי של השהיה ודחינות. היינו רוצים להתנער מהם, אבל לרוב איננו יודעים כיצד. אנו נותרים להתהלך במציאות רעילה, מורכבת, מסוכסכת. הפרס עבור עמלנו המתיש הוא התקווה הבלתי נדלית שנוכל להתאים את עצמנו לסוגות המשתנות תמיד של אי-היציבות הקפיטליסטית.

אכן, יש ביכולתנו למצוא תקווה באופן אישי: לרובנו יש ארכיון מספיק גדול של אנרגיות שנוצרו בעזרת הרגשות החיוביים שאנו חווים מדי יום. אנרגיות אלו מהוות מכשיר לשינוי עצמי ולבנייה עצמית, שאנו נוטים להשתמש בו בחסר. אבל האם אנו תמיד משתמשים במה שקיבלנו ומחזירים לאחרים את מה שניתן לנו?

לעזאזל עם המאוכזבים. הם נושאים עימם תכונות שאין להן ערך חברתי ("לשם מה צריך חמלה ואכפתיות?"). הם רואים את עצמם ואת האחרים כמפלצות ("הטבע שלי נוגד את טבעם"). הם אינם שולטים בתנאים החומריים של חייהם או בתלותם בחלומות שנדרסים על ידי היום-יום (למה אני כל כך נפגע ממבטי האחרים ומדוע אני רואה את הפרצוף הזר הזה במראה?).

דברים, אנשים, רעיונות, רגשות, מערכות יחסים, פעילויות ומוסדות נקרשים לכדי גוש עוצמתי של אכזה בגרון. במקלחת, המראה מסייעת לך להשלים עם האכזה שלך: אותן פנים עצובות וחיוורות, עם עיניים גדולות וירוקות, שפתיים רועדות ואף בשרני. אחרי המקלחת אינך רואה את עצמך עוד במראה המעורפלת. באצבעך תכתוב על המראה: "יבורכו אלה שאינם מצפים לדבר, מכיוון שהם לעולם לא יתאכזבו".

מאמר זה הוא חלק מגיליון מיוחד בשיתוף עם מכון התרבות של ליטא, בעריכת יוסטה יונוטיטה.

- [1](#), 1987, 45 *Dancing in Spite of Myself: Essays on Popular Culture* Lawrence Grossberg,
- [2](#), 2004, 120 *The Cultural Politics of Emotion* Sara Ahmed,
- [3](#)שם, בעמוד 121.

Source URL:
<http://tohumagazine.com/he/article/%D7%A2%D7%9C-%D7%94%D7%9B%D7%9C%D7%9B%D7%9C%D7%94-%D7%A9%D7%9C-%D7%94%D7%90%D7%9B%D7%96%D7%91%D7%94>

Links

- [1] <https://tohumagazine.com/sites/default/files/img062.jpg>
- [2] <http://tohumagazine.com/he/file/img295.jpg>
- [3] <https://tohumagazine.com/sites/default/files/img295.jpg>